

לאברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, מג)
"זה יוסף שהיה אב בחכמה" (ר"ט)

מתורתו ומשנתו של
שר התורה הגאון הקדוש
רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת פינחס תשפ"ג • שנה ג' - גליון קל"א • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

גליוני הש"ס

קידושין סו:

וְהִיְתָה לוֹ וּלְזָרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֵנָה עִוָּלָם וּגְוִי (כה, יג).

חלל שלא נודע פסולו עבודתו כשירה
משום שהחזק עדי עתה כזרע אהרן

איתא בגמרא קידושין (סו), אמר רבי טרפון משל לעומד ומקריב על גבי המזבח, ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה - שעבודתו כשירה וכו', מנלן, אמר רב יהודה אמר שמואל, דאמר קרא 'והיתה לו ולזרעו אחרייו', בין זרע כשר ובין זרע פסול.

מכל מקום צריך להחזיר מעות פדיון בכור - אם נתנו לו, והבכורים צריכין פדיון מחדש, שו"ת חות יאיר (סימן קיג ד"ה וגם - ד"ה ואין), ועיין שם. ועיין רש"י מכות (יב. ד"ה פועל).

ודע, דבחידישי הארכת בטעם חלל שלא נודע עבודתו כשירה, וארשום כאן מעט מזעיר, דפסול 'חללות' - משום דחלל לאו זרעא דאהרן הוא, עיין יבמות (עד:), ועל כן אין יורש מאהרן עניין הכהונה, ועל כן לפי המבואר בספרא בהר (פרשה ו ברייתא ה) דכל המוחזק אחר אדם שהוא בנו יורש מקרא ד'והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם' (ויקרא כה, מו), ומשמע דאפילו באמת אינו בנו, מכל מקום כל זמן שלא ידענו זה - יורש מפאת ההחזקה, לכן הכי נמי כל זמן שלא ידענו - דהחללות הרי היה מוחזק בזרע אהרן ויורשו והוי כהן גמור. ועל פי זה יש לומר גם בכהני זמן הזה דהוי כהנים גמורים, וכמובן.

בן ואח יורשים מפאת החזקה

ועל פי ספרא הנ"ל מסתלק לפול האחרונים¹ בכל ירושת בן דניחוש דילמא לאו אביו הוא (עיין חולין יא), ואין הולכין בממון אחר הרוב (בבא קמא כז), דלספרא הנ"ל מפאת ההחזקה לבד הוי יורש וודאי, והארכת מאוד בחידישי.

וכעת ראיתי בשו"ת רדב"ז (ח"ג סימן תקצד ד"ה תשובה עדיין), עיין שם מה שכתב: אלא וודאי כיוון דהחזק שהוא אחיו - יורש כל היכא דלא ידעין אם יש לו יורש קרוב מזה, וכשיבא היתר קרוב - מוציאין מזה ונותנין לו, וליכא הכא לא זילותא דבי דינא (עיין בבא בתרא לא), ולא דבר שאינו מתוקן, שהרי באותה עעה שלא היינו יודעים לו יורש אחר מתוקן היה כו', עכ"ל.

והיה לו ז"ל להביא הספרא הנ"ל, שעל פי הספרא דבריו מדוקדקים טפי, דמוחזק אחריו הוא יורש וודאי מגזירת הכתוב, ואפילו אם האמת אינו כן, מכל מקום כיון שאנחנו לא ידענו ואצלנו מוחזק בירושו - הוא יורשו וודאי, שההחזקה הוא המוֹרְשֶׁת - לא עצמיות הקורבה.

וגם חיידוש על הרדב"ז שלא הביא דברי החידישי

גליוני הש"ס

בבא בתרא קכב.

על פי הגורל תחלק נחלתו בין רב למעט (כו, ט).

ביאור מעלת 'קרוב לירושלים' בחלוקת הנחלות

איתא בגמרא בבא בתרא (קכב), ולא נתחלקה (הארץ) אלא לכספים, שנאמר 'בין רב למעט'. למאי, אילמא לשופרא וסניא - אטו בשופטני עסקינן. אלא לקרובה ורחוקה. וברשב"ם (ד"ה לקרובה ורחוקה) כתב: הקרקעות היו חולקין בשוה, מי שלוקח מן הכחוש נוטל יותר עד כדמי היפה, אבל מי שעולה לו גורלו בקרוב לירושלים - מעלה מעות למי שעלה גורלו ברחוק מירושלים, שהרחוק גרוע הוא מפני שני דברים אחד מפני שרחוק מבית המקדש, ואחד מפני שקרוב הוא לארץ העמים ויש לו לדאג מהן כו'.

עיין שו"ת חתם סופר חלק אורח חיים (סימן כט ד"ה ויעיין) תמה, דהא בשעת חלוקת הארץ לא נודע עדיין כלל שיהיה מקום המקדש בירושלים, ולא היה אז לירושלים מעלה כלל על שאר עיירות, ורק בשילה העמידו אז המשכן (עיין זבחים קיב: וברשי" ד"ה באו), והוה ליה לרשב"ם למימר קרוב ורחוק לשילה.

ועיין עוד שם (ד"ה וקצת) הערה, דלמאן דאמר בסוטה (כב) ובבא מציעא (קז) דשכר פסיעות יש, והוי משום זה קְעָלָה אם ביתו רחוק מבית הכנסת, עיין שם. אם כן הכא נמי - הא גם הרחוק יש מעלה ברחוקו, מפאת שכר פסיעות בעלייתו לרגל, עיין שם.

ובזכרוננו מספר נתיבות עולם למהר"ל מפראג ז"ל (נתיב העבודה פרק ה ד"ה במדרש), דהא דאמר שם בסוטה, בההיא אלמנה דהויה בי כנישתא בשיבבותה, והוה אתיא ומצלא בי מדרשא דרבי יוחנן, אמר לה, בתי, ולא בית הכנסת בשיבבותך. אמרה לו, ולא שכר פסיעות יש. והקשה המהר"ל ז"ל, דהא במצוות אינו כן, וכדקיימא לן (פסחים סד:) דאין מעבירין על המצוות, רק הקרוב קודם. ותירץ, דתפלה שאני בזה מצוות, דהיא התקרבות לגבוה, והוי ההליכה גופה להתפלל מכלל המצוה, שגם בהליכה הרי הוא מתקרב אליו יתברך, ולא דמי למצוות דההליכה רק הכשר, ועל כן אין להעביר ולאחר גוף המצוה, עכ"ל, ואינו לפני כעת. ולפי זה אולי יש חילוק גם כן בין תפלה לעליה לרגל.

אולם העליה לרגל הרי זמנו ומקומו של המצוה קבוע, שברגל היו מוכרחין כולן להתראות בעזרה בשוה, ורק שהדר ברחוק היה צריך ללכת יותר, והוצרך להקדים הליכתו עבור זה, ואם כן וודאי דיש לו שכר פסיעות יותר ממי שהילוכו מועט ופסיעותיו מועטות, ונראה דבזה כולי עלמא אית להו סברא דשכר פסיעות יש, ולא שייך כלל להך פלוגתא דבבא מציעא (קז), ודו"ק.

גליוני הש"ס

שבועות לט.

ישם איש ישראל המכה אשר את המדינית
זמרי בן סלוא וגו' (כה, ט).

גם למשפחת החוטא יש חלק בחטא

איתא בשבועות (לט), 'ושמותי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו' (ויקרא כ, ה), ותניא אמר רבי שמעון, אם הוא חטא - משפחתו מה חטאת, לומר לה אין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולה מוכסין, ושיש בה לטטים שאין כולה לטטים, מפני שמחפין עליו.

עיין עוד רש"י סנהדרין (ג: ד"ה הא) דכתב: אי נמי אית ליה, ליכתוב 'היא מחלת' (שם כא, ט), ולא ליכתוב 'את אביה' (שם), וניהוי משמע אפילו משפחתה, ואביה יותר מכולם. ועיין מה שתמהתי על זה שם (בב) בגליון (ד"ה כמאן) ה'. ועל כל פנים מבואר, דפשיטא לרש"י דגם המשפחה מתחללת על ידי זנות דבת כהן, והיינו משום דיש להם חלק מה בחטא שלה.

ועיין עוד סנהדרין שם (כב), 'בן סלוא' - על שהסליא עונות של משפחתו, ומיהו שם (כב) מבואר, דשבט שמעון הלכו אליו ואמרו, הן דנין כו', והיה בידו למונעם ולהפרישם מן האיסור, כי היו נשמעים לו, שהיה נשיא השבט, ולא לבד שלא עשה כן, רק עוד הורה היתר בדבר ועשה מעשה, ולכן נחשב שהוא הסליא עליהם ענין שלהם, ולשון 'משפחתו' דשם - הכוונה על כל שבט שמעון דהם משפחתו. ומצינו עוד בכמה דוכתי (יבמות קא: כתובות פד.) עניין בושת ופגם משפחה, ומשמע דיש למשפחה חלק בחטא.

ועיין עוד סוכה (נו), ומשום אבוא ואימיה קנסינן לכוליה משמורה. אמר אביי, אוי לרשע ואוי לשכיניו כו'. ומיהו משפחה דהוא קורבה הוא עניין אחר משכאן. ועיין עוד רש"י בבא מציעא (נט: ד"ה מאן).

וכמו שלמשפחה חלק בחטא - כך מדה טובה מרובה להם חלק בזכות, עיין סנהדרין (קיא), ושנים ממשפחה מוכיני כל המשפחה כולה.

בניאופים. לשון אחר גרם לחפש ולדקדק אחר עונם, לשון מסלסל בשעריו (וייר"ג), לשון רש"י שם ד"ה הסליא.
(ז) בגמרא שם: "והיינו דאמרי אינשי, דזקוף ליה זקיפא בדיוותיקה - לא נימא ליה לחבריה זקוף ביניתא". וברשי"י: "מי שיש לו תלוי במשפחתו, לא יאמר לעבדו תלה לי דג זה, שכל שם תליה גנאי הוא לו". וחזוין דזה גנאי לו גם מקרובים שאינם ממשפחתו.

קרובו אלא על פיהם שהחזיקו עצמן קרובין זה לזה...
(ח) וזה לשונו: ודבריו צריכים עיון קצת, דמנא ליה באמת שרצה הכתוב לחדש דבר זה דגם המשפחה מתחללת, דילמא המשפחה באמת אין מתחללת, ואם כן הרי הוכרח לכתוב 'אביה', וצריך עיון.
(ו) גרם שיוכרו ויספרו, לשון לא תסולח' (אבות כז, טז), 'המסולאים בפ' (אכ"ה ד, ב), שהיו מעריכין עצמן בפז, ואת זה (מיר"ג) ואת משפחתו סלו

(א) שכתב: "עבודותיו כשירות, אבל לענין שאר דבריו - אינו כהן".
(ב) ראה **בית האוצר** מערכת ב כלל יח אות יד ד"ה עו"ל.
(ג) ראה **תיבת גומא** פרשת שמות אות ג; **ערוך לנר** יבמות כב: ד"ה למאי.
(ד) שכתב: "... מאחר שראובן אמר על שמעון בחייו שהיה בן דודו ולא נודע לו קרוב ממנו - הרי שמעון יורשו, אף על פי שאין עדים שהיה

מדוע 'יום חתונתו' נדרש על יוה"כ שניתנו בו הלוחות ולא שבועות

במשנה תענית (כז), לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הכיפורים כו', וכן הוא אומר (שיר השירים ג, יא) 'צאנה וראנה בנות ציון במלך שלמה (במלך השלום שלו (רש"י תענית שם ד"ה במלך)) בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו' - זה מתן תורה, 'וביום שמחת לבו זה' - בניין בית המקדש כו'. עיין שם בפירושו הרע"ב (פ"ד מ"ח ד"ה זה מתן - ד"ה זה בנין) דמפרש תרומתו איום הכיפורים, דחשוב יום מתן תורה מפאת שניתנו בו לוחות אחרונות (שם ל:), וחשוב גם כן יום בניין בית המקדש מפאת שבו היתה חנוכת הבית בבית ראשון (עיין מועד קטן טו), עיין שם.

וקשה, דמנא ליה לתנא למידרש להאי קרא 'ביום חתונתו' כו' איום הכיפורים, דנהי ד'יום חתונתו' משמע ליה לפרושי אמתן תורה, דמתן תורה נקרא 'חתונה' (עיין שהש"ר ג, כא), מכל מקום מדוע לא מפרש ליה אחג השבועות דהוא יום של מתן תורה ממש, ומדוע מפרש ליה איום הכיפורים דהיה בו רק נתינת לוחות אחרונות.

ואולם התירוץ בזה הוא פשוט, דאחרי דכתיב בקרא שני דברים - חתונה ושמחת לב, והך דשמחת לב משמע ליה לתנא לפרושי אעניין בניין בית המקדש, וגם לא משמע לתנא שיהיה כוונת הכתוב על שני ימים שונים - דהאחד הוא יום חתונה והשני יום שמחת לב, רק משמע ליה כוונת הכתוב על יום אחד שיש בו שני הדברים, דהוא 'יום חתונתו' וגם 'יום שמחת לבו', ועל כן כיון ד'שמחת לבו' הכוונה אעניין בית המקדש, וזה לא היה בחג השבועות, ועל כן הוכרח למידרשה לקרא איום הכיפורים דווקא, דמצינו בו שני הדברים, מתן תורה - במה שניתנו בו לוחות אחרונות, ובניין בית המקדש - במה שהיה בו חנוכת הבית בבית ראשון, ומה שאין כן בחג השבועות דיש רק עניין אחד לבד - מתן תורה, על כן אי אפשר לפרושי לקרא אחג השבועות, רק איום הכיפורים בהכרח, שיש בו שני הדברים וכמובן, וזה פשוט.

הקב"ה הודה למשה על שבירת הלוחות ממה ששבריהם מונחים בארון

בגמרא ראש השנה (יב), אמר רב חסדא, מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה, לפי שאין קטיגור נעשה סניגור. עיין תוספות יבמות (א ד"ה שאמר) כתבו, דכהן שהרג את הנפש - דלא ישא את כפיו (ברכות לב), היינו לפי שה'קרו' בידו, ואין קטיגור נעשה סניגור כו'.

ועיין עוד **חידושי רמב"ן** שבת (פג ד"ה פירש) כתב אהך (שם) דשיבר את הלוחות והסכים הקדוש ברוך הוא על ידו, וז"ל: 'וכן צריך עיון, מנלן שהסכים כו', אי משום 'אשר' (שמות לד, א; ראה שבת שם), הרי כמה כתובים בתורה שאינן לשון אישור. ושמעתי, משום דכתיב (שם) 'אשר שברת ושמתם בארון', ושברי לוחות מונחים בארון (ברכות ה), ואלמלי היה בשבירתם חטא - אין קטיגור במקום סניגור, אלא מלמד שהיתה שבירתן חביבה לפניו, עכ"ל'.

בשבועה עשר בתמוז נשתברו הלוחות (תענית כו).

מעלת ה'לוחות', נתינתם ושבירתם במשנת רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זיע"א

~ מתוך: אוצרות יוסף דרשות; גליוני הש"ס; שב דנחמתא ~

קבלת הלוחות נדמה לאכילת קדשים

הנה קבלת התורה נדמית בש"ס שבת (פג) לאכילת קדשים, עיין שם דאמר, דדן משה קל וחומר בעצמו, ומה פסח שהוא אחד מתר"ג מצוות אמרה תורה (שמות יב, כג) 'כל בן נכר לא יאכל בו', התורה כולה כאן וישראל מומרים על אחת כמה וכמה, עמד ושיבר את הלוחות. ומבואר דקבלת הלוחות - דעניינה גם כן קבלת התורה - נדמה לאכילת קדשים.²

תלמיד חכם נמשל ללוחות שבארון

ברש"י אשר על הר"ף (מועד קטן פ טו ד"ה ל"ח) - וכן כתבו הר"ן (בחיידושים שם כה ד"ה הא) והרמב"ן (תורת האדם ענין הקריעה, ירושלים תשכ"ד עמוד נא ד"ה תניא רבי) בשמו, דהא דיציאת נשמה אפילו באדם פשוט דומה לספר תורה שנשרף (עיין מועד קטן כה), היינו לפי שעדיין היה יכול ללמוד ולהיות כספר תורה, עכ"ל.

אמר המחבר, מאי דמוכח מזה - דבידיעת התורה אשר לאדם חשוב כספר תורה, כן מוכח עוד מסנהדרין (סח), שהיה רבי אליעזר אומר על עצמו, אוי לכם שתי זרועותי שהן כשתי ספרי תורה שנגללין וכו'. ועיין עוד זבחים (עז), יתיב רב רחומי קמיה דרבינא, ויתיב וקאמר משמיה דרב הונא בר תחליפא, ונימא אשם זה היא אשם תלוי וכו'. אמר ליה, תורה תורה, אימרי בדיכרי מיחלפי לך. וברש"י (ד"ה תורה): כלומר, היכן הוא תורה של אדם גדול כמותך, עכ"ל.

ולענ"ד יש לבאר עוד דהכי קאמר, אתה מדריגתך גדולה בידיעת התורה כל כך, עד שראוי לך בעצמך השם 'תורה', וכמו שכתבתי כי בידיעה שלימה בתורה - נקרא היודע בעצמו 'ספר תורה', ואם כן איפוא איך טעית ונתחלף לך אימרי בדיכרי, וזה שקראו בעצמו בשם 'תורה'. ועיין עוד מגילה (כו), ספר תורה שבלה גונזין אותו אצל תלמיד חכם וכו', ומוכח גם כן דקדושת תלמיד חכם כקדושת ספר תורה.

ועיין עוד בברכות (ח), דתלמיד חכם נמשל ללוחות שבארון. ועיין עוד מועד קטן (כה), גזע ישישים עלה מבבל ועמו ספר מלחמות, עיין שם היטב ברש"י (ד"ה ספר), ומבואר דתלמיד חכם נקרא 'ספר תורה'. וכן מבואר עוד סנהדרין (קא), אפשר ספר תורה שרוי בצער ולא נבכה וכו'. ובסוטה (מט), משמת רבי אליעזר נגנו ספר תורה, ועיין שם ברש"י (ד"ה נגנו).

הלוחות כנגד משה ואהרן שענינם כלל התורה

הנה, ענין מ"ח מעלות שהתורה נקנית בהם (עיין אבות פ"ו מ"ו) - דהם הכשר קניין התורה, יש לומר על פי המבואר במדרש רבה (עיין שמו"ר מא, ו; וראה זה"ק מצורע נג): דשתי הלוחות הם כנגד משה ואהרן, והלוחות הנה עניינם כלל התורה - וכמבואר בכמה דוכתי (ראה שמות כב, יב; ותרומה ינתן ורש"י שם; במד"ב ג, טז) דעשרת הדברות כוללים כל התורה, נמצא דמשה ואהרן יחד עניינם כלל התורה.

ועל כן יש לקניין התורה מ"ח דברים - כנגד משה ואהרן דעניינם גם כן מ"ח מעלות ודברים, וכמבואר בתורת העולה (ח"ב פרק ו ד"ה בקר) על הכתוב (במדבר ז, פח) 'בקר זבח השלמים עשרים וארבעה', דמישה עניינו כ"ד ספרים שבמקרא, דהתורה מתייחסת למשה - 'זכרו תורת משה עבדי' (מלאכי ג, כב), ונביאים וכתובים הם השלמת התורה - דברי קבלה כדברי תורה דמו (עיין ראש השנה יט), ועל כן כל המקרא מתייחס למשה, ואהרן עניינו כ"ד מתנות כהונה (עיין בבא קמא ק"ג), עיין שם היטב.³

הלוחות נקראים 'תורה' ו'שם ד' צבאות'

בגמרא סנהדרין (כא), וכותב ספר תורה לשמו. תנא, ובלבד שלא יתנאה בשל אבותיו.

מה שאמר לשון 'יתנאה' ולא אמר 'יצא', היינו דעניין ספר תורה עצמו - מה שיש לאדם ספר תורה - נקרא נוי, כי ספר תורה נקרא 'שם', כדאמר בסנהדרין (שם), עושה אותה כמין קמיע ותולה בזרועו, שנאמר (תהלים טו, ח) 'שויתי ד' לגדי תמיד'. וכן בבבא בתרא (ד), דהלוחות קרוים (שמואל ב ו ב), 'שם ד' צבאות', עיין שם, והיינו משום דהיה כתוב עליהם עשרת הדברות (ראה שמות לד, כ; דברים יד), דכוללים גם כן דברי התורה כמו שכתבו **המפרשים** (ראה שמות כד, יב ותרומה ינתן ורש"י שם ד"ה את). ועיין תענית (כו), 'ביום חתונתו' (שיר השירים ג, יא) - זה מתן תורה, וברש"י: 'יום הכיפורים שניתנו בו לוחות האחרונות. הרי דהלוחות קרוים 'תורה', ואמרינן דהם 'שם ד' צבאות', והוא כהך דכאן דספר תורה הוא 'שם'.

והשם הוא נוי, עיין מנחות (לה), ונוייהן לבר, וברש"י: השם היא נראה מבחוץ, עכ"ל. ועל כן זהו עניין הלשון שלא 'יתנאה' בשל אבותיו, והכוונה בפשיטות שלא יהיה לו הספר תורה משל אבותיו, ואך דהויית הספר תורה עצמו נקרא נוי, ולכך שייך שפיר הלשון שלא יהיה הנוי הזה בשל אבותיו.

ראה שם עוד בארוכה. וראה עוד **גליוני הש"ס** תענית כו: ד"ה ביום. ד) בגמרא שם: "אשר שברת", ואמר ריש לקיש, יישר כחך ששיברת". ה) והוסיף שם הרמב"ן: "ומדרש אגדה (שמו"ר פו, ג), יהושע ושבעים זקנים תופסים בידו שלא ישרם ולא יכלו לו, אמר הקדוש ברוך הוא תהא שלום בארותי, שנאמר (זכריה יב) 'ולכל היד החזקה וגו' אשר עשה משה, ואפשר דמשום הכי דרש האי 'אשר' לשון אשר".

כדכד' - היינו כ"ד כ"ד דברים ומעלות, משה כ"ד ספרים, ואהרן כ"ד מתנות כהונה". ב) וראה **אוצרות יוסף** דרוש ח פיסקא סה-סו, מה שביאר לפי זה. ג) ראה קונטרס **שב דנחמתא** אות ד פיסקא לו: 'כי מה שניתנו לוחות אחרונות ביום הכיפורים, זהו בעבור שלא יהיה להם שבירה וביטול עוד, ועל כן ניתנו ביום הזה אשר אין לס"ם בו מבוא כלל, ועל כן הלוחות הניתנות בו אינם תחת גדר השבירה והביטול כלל'.

א) **המשך לשונו**: 'וזה רמו הכתוב (ישעיה נד, יב) 'ושמתי פְּכֹדךְ שמשותיך', דאמרו ד"ל (בבא בתרא עה) פני משה כפני חמה - שמש, והנה אהרן שקול כמשה, וכמבואר במדרש (בר א טו, שהש"ר ד, יב), בכל מקום מקדים משה לאהרן, ופעם אחד מקדים אהרן למשה - 'הוא אהרן ומשה' (שמות ו, טו), לומר לך שקולים זה כזה, לא משקל גדול מאהרן ולא אהרן גדול ממש. ואם כן כיון שאהרן שקול כמשה, אם כן גם אהרן עניינו שמש, וזהו 'ושמתי כדכד שמשותיך', היינו שני האנשים שבך שעניינם שמש - היינו משה ואהרן, הם

הקול החמישי - קול ההודאה

בעת שמחת נישואין אפשר להגיע לתכלית הבריאה לשמחה בשלימות בהנהגת הבורא ולהודות לו על כל הטוב | חתן ביום חופתו זוכה לחמשה קולות והוא במדרגה גבוהה יותר מיום הכיפורים | משה רבינו עלה אל הר העברים ועשה הכנה לבני ישראל לזכות לקול החמישי | קול החמישי הוא קול ההודאה להשי"ת שהוא הקול העיקרי של חמשה הקולות | "עיקר האדם להלל להודות לו יתברך"

שראה את ארץ ישראל והשתוקק אליה, עשה כל והכנה לבני ישראל לזכות במהרה לכל הקולות וגם לקול החמישי.

בענין זה מצינו במשנתו של רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע, שהארץ עד מאוד (אוצרות יוסף דרוש ח) בענין ההודאה שהיא המדרגה החמישית, והיא קול ההודאה העיקרי שיש להודות בו להשי"ת, שהרי "עיקר האדם להלל ולהודות לו יתברך - עם זו (אתם קרוים 'אדם' (יבמות סא.)) יצאתי לי תהלתי יספרו" (ישעיה מג. כא). ובמיוחד בעת שמחת נישואין שהקול החמישי הוא קול ההודאה.

וזו לשונו (פיסקא א-ב; קיב): "הנה אנו מוצאים היות ההודאה לו יתברך, הוא מדרגה חמישית בקדושה, שכן ברכות שבח דתפלת שמונה עשרה - דהם שלש ברכות הראשונות ושלוש האחרונות כמבואר שלהי אין עומדין (ברכות לד.). הנה הברכה החמישית בברכות השבח הוא 'מודים אנחנו לך' כו'.

"וכן בש"ס ברכות (ה), ואמר רבי חלבו כו', כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות, שנאמר (ירמיה לג, יא) 'קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ד' צבאות' כו', הרי דהקול החמישי הוא 'הודו' - הודאה.

"ולהיותו הקול האחרון - והאחרון כולל תמיד כל שלפניו (ראה דרוש ד פיסקא סה), ועל כן הוא הקול העיקרי, ועל כן עיקר עניין משמח חתן הוא ההודאה. ועל כן זהו דאיתא שם אחרי זה, רבי אבואר אמר כאילו הקריב תודה, שנאמר (ירמיה שם) 'מביאים תודה בית ד', והוא כנ"ל דמשמח חתן עיקר עניינו ההודאה לו יתברך.

"והנה ההודאה זהו קול החמישי מקולות דמשמח חתן וכלה - דהוא כאילו הקריב תודה (עיין ברכות ו: - והיינו 'קול אומרים הודו' (ירמיה לג, יא), והוא נגד קול החמישי משבעה קולות שעל המים - 'קול ד' חוצב להבות אש' (תהלים כט, ז; עיין פסחים קיב.), ולכן בהאשה שנתארמלה (כתובות ז.) דמשמח חתן וכלה איפסק ליה עמודא דנורא, נגד קול החוצב להבות אש', וד"ק (ראה עוד להלן פיסקא קמג; קנא).

"ועיין ראייה לזה, דבש"ס ברכות שם (ה) בזה, משמע דחמשה קולות דקרא 'קול ששון וגו' הם לעומת קולות דמתן תורה (ראה שמות יט, טז; יט), וקולות דמתן תורה - מבואר בתפארת (תפארת ישראל למהר"ל, פרק סו ד"ה ועוד) דהם נגד שבעה קולות שאמר דוד על המים, עיין שם".

עד שלבו טוב עליו במילואו, הלא כל ימיו טירדות ומרורים מרדיפת פרנסה וצער גידול בנים וכיוצא, הוי אומר: כשזוכה ליום המאושר, ואחרי שנים של דאגה וציפיה הוא מכניס את בנו או את בתו לחופה, בשעה טובה ומוצלחת זו נשכחים מלבו כל התלאה והסבל שאפפוהו עד הנה, ובחזרתו מן החופה מצב רוחו מרום ויעלוץ לבו כמי שאינו חסר דבר, או אז כל כולו מתרוגן בהודיה לה', עד שמהללו בפיו 'אקרא לאלקים עליין לא-ל גומר עלי'. בעת כזאת מגיעים לתכלית הבריאה!".

הפסיד הרה"ק מאפטא: "התיישבתי איפוא בדעתי, האם מן היושר הוא שבחזרתך מן החופה, כשזכית לרגע המאושר הזה, בדיוק אז תכרסם בקרבך הדאגה: מהיכן אקח לפרוע את מאתים הרובלים, סכום עצום שאינו בהישג ידי? או שתשוב בעצם ימי השבע ברכות: מה נאכל ביום מחר ככלות שבוע השמחה, האם נכון והגון הדבר שבגלל כמה רובלים תתקלקל ולא תצא לפועל תכלית כל הבריאה האלקית?...".

זמן של נישואין שהוא זמן של הודאה מיוחדת להשי"ת, הוא כאמור תכלית הבריאה, ומצינו בו חמשה קולות: 'קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות' (ירמיה לג, יא; ראה ברכות ו:), שהיא מדרגה גבוהה מאוד, כמו שכתב ב'דגל מחנה אפרים' (פרשת בא): "שהחתן נעשה בחינת אמה עילאה שמוחלץ לו כל עונותיו ולכל הנלוים אליו... ויש בזה סוד עמוק, כי ביום הכפורים שהוא סוד אמה עילאה יש בו חמשה תפלות, ובחתן יש בו חמשה קולות, 'קול ששון' וכו', והוא בחינה יותר גדולה מיום הכיפורים".

והנה בפרשתנו מצינו (מז, יב), שאמר הקב"ה למשה: "עלה אל הר העברים הזה וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל". ופירש בספר 'מדבר קדש' (פרשת האזינו ד"ה וידבר), על פי מה דאיתא בכתבי האר"י ז"ל (ראה שער הכוונות י"ב א-ד) שחמשה התפילות שמתפללים ביום הכיפורים הוא כנגד חמשה קולות שאדם צריך לזכות להם, ובמהרה נזכה לכל הקולות בביאת משיח צדקנו. ולכן השתוקק משה רבינו ע"ה להיכנס לארץ ישראל, כדי לזכות לשורש חמשה קולות, כי בחוץ לארץ זכה רק לארבעה קולות. וזה מרומז בפסוק: 'עלה אל הר העברים', 'עבר' בגימטריא פעמיים 'קול', ו'העברים' - היינו פעמים 'עבר' - הוא כמו ארבע פעמים 'קול', והם ארבעה הקולות שזכה להם משה רבינו בחוץ לארץ. ועל ידי

בעיר מעזיבוז חי יהודי מתושבי המקום, חסיד וירא אלוקים, שהיה דבוק ומקושר ברבו הרה"ק רבי ברוך ממעזיבוז זי"ע, נכד הבעל שם טוב הקדוש זי"ע. לימים, כאשר עלה על כס הרבנות הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא זי"ע, בעל 'אוהב ישראל', לא התקרב האיש אליו, אלא שמר אמונים לרבו הקודם.

בתוך הנה באו ימים שנוזק לעזרה, הוא עמד להשיא את בתו ולרש אין כל להוצאות החתונה. ביקש לפנות אל הרה"ק מאפטא זי"ע, אולי יתמכהו בימין צדקו, אך התבייש. עד שנודע הדבר להרה"ק מאפטא ושלח לקרוא אחריו. כיון שנכנס האיש אצלו הסביר לו פנים ושאלו מה דרוש לו להכנסת כלה, ובבושתו אמר האיש שהוא זקוק להלוואה של כמאה רובל, וישתדל לפרעה בשיעורין.

אמר לו הרה"ק מאפטא: "מאה רובל הלא סכום גדול הוא, מה עבט יש בידך לתת עבורי?", השיב האיש: "בביתי נמצא ש"ס יקר מדפוס סלאוויטא, אתנהו משכון". משהביא את הש"ס, אמר לו: "ש"ס כל כך יפה ומהודר בודאי שוויו רב, ואתה מבקש לקבל תמורתו רק מאה רובל?! לא, כי בעד משכון יקר כזה יכולני להלוותך סכום כפול, מאתים רובל אתן לך". ותוך כדי דיבור שלף מחיקו את שטרות הכסף, הושיטם ליהודי העני באמרו: "מוטב לעשות הנשואין בשלימות שלא יחסר לבני הזוג מאומה, לכשירחיב תפרע לי". אחר כך הורה לו הרה"ק מאפטא שיחזיר את הש"ס היקר לביתו וישמור עליו בעצמו, כי אינו רוצה לקחת על עצמו אחריות על משכון יקר כל כך...

כשהגיע יום הנישואין, שעה קלה לפני החופה, הודיע הרה"ק מאפטא למחותן, כי אינו צריך כלל לפרוע לו את מאתים הרובלים שהלווהו, כי נתונים נתונים המה לו במתנה גמורה. ואם לא די בכך, שלשל לידי סכום נוסף, כדי שיספיק לו - מלבד עבור הוצאות החתונה - גם לשבעת ימי המשתה, ואף לצרכי יום המחרת...

משבהחין בסימני פליאה על פני האיש, אבי הכלה, פתח ואמר לו: "אפרש לך שיחתי. הלא מראש מקדם בששת ימי בראשית ברא הקב"ה את עולמו בשביל ישראל שנקראו ראשית. תכלית כל הבריאה היא בשביל שאיש יהודי יהיה מרוצה בשלימות מהנהגת הבורא ית"ש עמו בכל עניניו, וישמח ישראל בעושייו, זוהי תכלית הבריאה". והנה חישובתי ומצאתי, אימתי יכול איש יהודי להיות שבע רצון ומלא שמחה בשלימות מהנהגת השם

(א) ספר 'מסוד שיח חסידים' פרק א שער ו (עמוד 266).

(ב) מאמר זה מובא גם בספר 'נתיבות שלום' (פסח עמוד רפז) בשם 'האוהב ישראל'.

דגונדריתא הוא דקא עבידנא, וקיימתיה בעזרת השם יתברך מסברא דנפשאי.
ומצאתי בפני יהושע ברכות (טו: ד"ה אלא) דכתב שם גבי הפרשת תרומה, דמצוה בו יותר מבשלוחו, עיין שם היטב. ובשו"ת מהר"י ברונא (סימן רט) כתב, גבי נתינת פדיון הבן - דמצוה בו יותר מבשלוחו. אולם כתב שם - בשביל הברכות כו', ומשמע, דמפאת גוף המצוה לא שייך ביה הא דמצוה בו כו', ואילו במצוות דעלמא אמרינן ליה מפאת גוף המצוה, וכדדייקינן (קידושין מא). מהא דרב ספרא מחרין רישא, דאין בזה ברכה, וצריך עיון. וראיתי עוד **בפני יהושע** קידושין (כו: ד"ה בא"ד), כתב גם כן בפשיטות, גם בהפרשת מעשרות - הך דמצוה בו יותר מבשלוחו, ועיין שם.

ראיה שלבטל תרומה בחולין הוא רק איסור דרבנן

כתב בשו"ת שבסוף ספר אבני מלואים (סימן יח ד"ה ולעני"ד), דאפילו לדעות הסבורים דרק מדרבנן הוא דאין מבטלין איסור לכתחלה (עיין תורת הבית הארוך לרשב"א בית ד שער ג עמוד שח ד"ה ואיכא: ר"ן חולין לה: מדפי הר"ף ד"ה גרסינן), עם כל זה תרומה לכולי עלמא אסור לבטל ברוב חולין מן התורה, משום שעל ידי הביטול הרי נעשית חולין, ופקע מינה קדושת תרומה, ועל כן הוא עובר אעשה ד'ושמרתם את תרומותי' (במדבר יח: ה: עיין בכורות לד). בבטול הזה, דציוותה תורה לשמור קדושת תרומה לבל להפקיעה ולחללה, עיין שם היטב.

ויש לתמוה מש"ס גיטין (נג:), המטמא והמדמע והמנסך, אחד שוגג ואחד מזיד, חייב, דברי רבי מאיר, רבי יהודה אומר, בשוגג פטור, ובמזיד חייב. וקאמר התם, דלכולי עלמא היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק, ובקנסו שוגג אטו מזיד קמיפלגי. ופריך, ורמי דברי מאיר אדרבי מאיר, ורמי רבי יהודה אדרבי יהודה, דתניא, המבשל בשבת, בשוגג יאכל, במזיד לא יאכל, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, בשוגג יאכל למוצאי שבת כו'. ומשני, דרבי מאיר אדרבי מאיר לא קשיא, כי קניס דרבנן (מטמא ומדמע, דאיסורא דרבנן הוא דעבד, דמן התורה היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק, ודברי סופרים צריכין חיזוק קניס, רש"י), בדאורייתא (מבשל בשבת) לא קניס. והא מנסך דאורייתא הוא וקא קניס. משום חומרא דעבודה זרה קנס ליה. דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא, בדאורייתא קניס, דרבנן לא קניס. והא מנסך דאורייתא ולא קניס. משום חומרא דעבודה זרה מיבדל בדילי מיניה, עד כאן. ומבואר להדיא דמדמע הוא רק איסור דרבנן.

ומיהו בלאו הכי קשה מכאן אדיעות הסבורים דמן התורה אסור לבטל איסור לכתחלה (איסור משנה לראב"ד פ"ב עמוד ק ד"ה והא). ויש לומר, דלדיעות הנ"ל העבירה הוא רק כוונת ההיתר, שמתכוין להתירו על ידי הביטול נגד כוונת התורה - שאסרה הדבר ההוא ורצתה שלא יתאכל הדבר ההוא ושיהיה אסור, וכמו שהארכת במקום אחר (בית האוצר מערכת א כלל צא ד"ה אין), ובאין מתכוון להתיר, גם לדיעות הנ"ל הוא רק איסור דרבנן, דלא שייך כאן פסיק רישיה, כיון דהכוונה הוא כל האיסור, ודו"ק. ועל כן שם בגיטין דאין כוונתו להתיר התרומה, רק להפסיד את חבירו, אין שם איסור דאורייתא.

ואולם לדעת האבני מלואים הנ"ל דיש כאן איסור עשה דשימור, בזה שפיר שייך סברא דפסיק רישיה כמו בכל האיסורים וכמו, ובאתי רק להעיר.

להא דכין שנתמנה אדם פרנס על הציבור אסור בעשיית מלאכה בפני שלשה, ועל זה השיבו רב נחמן: 'פורתא דגונדריתא (מעקה) הוא דקא עבידנא'. ועיין **במהרי"ט** שם ד"ה פורתא ובהגהות **הרד"ל** ד"ה א"ל, שביארו ההיתר, משום דהוי מצוה ומצוה בו יותר מבשלוחו. הרי דאמרינן 'מצוה בו' גם במצות מעקה.
ה) וראה **גליוני הש"ס** יבמות סא: ד"ה אסור.
ו) וראה שם המשך דברי רבינו, שדוחק לומר ד'מדומע' איירי בחד בחד. ופלפל אם שייך 'מדומע' במחצה תרומה ומחצה חולין.
ז) וראה **גליוני הש"ס** ירושלמי דרעים כרך ב אות סג.

תוספת טעם למה שניזקין שמין בעידית וכתובת אשה בזיבורית
בגמרא גיטין (מט:), מפני מה אמרו הניזקין שמין להן בעידית, מפני הגזלנים ומפני החמסנין כו'.

עיין ברע"ב על התורה (עמור נקא) פרשת משפטים (כב, ד ד"ה מיטב) על הכתוב (שם) 'מיטב שדהו', תוספת טעם בזה, לפי שרוצה אדם בקב שלו יותר מְקַבְּים של חבירו (ראה בבא מציעא לה). רצה לומר, דעל כרחק מה שנחסר הניזק היה חביב אצלו כעידית דמזיק, ועל כן נוטל מעידית.

ועיין עוד שם בהך דכתובת אשה בזיבורית (גיטין שם), דכתב: וכתובת אשה בזיבורית, לפי שיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה לינשא (שם), ושמא תתן עיניה באחר כדי שתצא ותטול כתובה, לכך אמרו תטול מן הזיבורית, עכ"ל. והדברים צריכים ביאור, וגם צריך עיון לכאורה מגמרא דגיטין.

לפרסם הלכה כאבא שאול הוא מלך בדיני - הקושיות בזה

בגיטין (נג) במשנה, אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים - ישבע, מינוהו בית דין - לא ישבע, אבא שאול אומר, חילוף הדברים.

בספר הפרדס לרש"י (סימן רצ): העיד **רב יוסף**, כי היה זקינו אומר הלכה כאבא שאול באפוטרופוס שמינהו אבי יתומים (ראה שם נב), ואף על פי שרבי אליעזר היה בעל פלוגתיה של אבא שאול, על שם שאול המלך, עכ"ל. נראה כוונתו לסימן, דאבא שאול הוא מלך בדיני, והוי הלכה כמותו נגד בעל מחלקותו בדיני. ודוגמתו ברש"י פסחים (נד: ד"ה שמואל).

אולם לא ראיתי עדיין מובא כלל זה - דהלכה כאבא שאול מחבירו בדיני. וגם מה שכתב אף על פי שרבי אליעזר היה בעל פלוגתיה, לא ידעתי מנא ליה. וגם קשה, דמאי אף על פי, אדרבה מחמת זה יש להיות הלכה כמותו, דרבי אליעזר שמותי (שבת קל:), ואין הלכה כמותו, וצריך עיון.

אם יש בהפרשת תרומה 'מצוה בו יותר מבשלוחו'

בגמרא גיטין (נג), ורמינהו, 'אתם' (במדבר יח, כח) וכו' - ולא אפוטרופין וכו'. אמר רב חסדא, לא קשיא, כאן להאכיל (יתומים) אלתר חייבים לעשר, רש"י), כאן להניח (התבואה באוצר עד שיגדלו, למה ליה עשורי, לשיגדלו ועשרום הם).

עיין שו"ת מהר"י מיניץ (סימן א ד"ה ואם) כתב הטעם, דטוב להמתין עד שיגדלו היתומים ויתחייבו מן התורה ויעשו המצוה בעצמם, כי גדול המצווה ועושה כרבי חנינא (בבא קמא לה), ומצוה בו יותר מבשלוחו, כדאיתא ריש פרק האיש מקדש (קידושין מא), עכ"ל.

והנה מה שכתב דמצוה בו יותר מבשלוחו, מסברא היה אפשר להסתפק בזה - אי שייך בהפרשת תרומה מצוה בו כו', כיון דהוא רק מתיר - כשחיטה, ואם אינו רוצה לאכול אין מצווה להפריש, עיין גיטין (מז: רש"י ד"ה מדאורייתא). וכבר נסתפקו כזה, אי שייך במצות עשיית מעקה וכהאי גוונא - דהוי רק משום הסרת הנזק - הך דמצוה בו יותר מבשלוחו, והביאו גמרא קידושין (ע:), פורתא

א) שטעמו על הנזקין שממין להן בעידית לא כתוב בגמרא. וגם על הא דכתובת אשה בזיבורית, בגמרא לא משמע דזה משום דחוששים שמא תינשא לאחר, אלא דמשום שהיא זו שרוצה לינשא מקבלת עליה זיבורית.
ב) 'שמואל קרי ליה רבא' שבור מלכא, משום דבקי היה בדינין, והלכתא כוותיה בדיני, כדין היוצא מפי המלך שמתקיים, ושבור ממלך פרסיים היה בימי רבא.
ג) וז"ל: "... ולא דמי למעשר, דאפילו למאן דאמר (שם מז) אין קנין, לא מיחייב לעשר על חלקו של עובד כוכבים, דמעשר טביל ואסר ליה באכילה, ולא מצוה דרמיא עליה היא, אלא אם כן אוכלן או מוכרין דקא משתרשי ליה...".
ד) בגמרא שם מבואר שרבי יהודה ראה את רב נחמן שבונה מחיצה, ושאל אותו לא סבר ליה מר

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון"
 (הבטחתו של רבינו ז"ע סמוך להסתלקותו, באזני חתנו הגה"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com